

nești din comitatul Bihor" (1913) încă o *Rapsodie carpatină* (1940) și *Trei fantezii pentru pian* pe teme aparținând compozitorului brașovean Bakfark. Emil Petrovics (n. 1930), laureat al premiilor „Kossuth” și „Erkel”, membru al Parlamentului maghiar, reușește în *Cantata nr. 1* pe versuri de Mihai Eminescu (1956) o subtilă traducere sonoră a versului eminescian într-o atmosferă cu totul asemănătoare climatului muzical românesc. Soprana Monica Teodorescu, cea care a realizat deja o foarte bună versiune vocal-simfonică a *Cantatei*, ne-a oferit-o în acest concert în varianta voce-pian, acompaniată fiind de aceeași Marta Joja. Cesar Bresgen (n. 1913), mult timp profesor la celebrul Moza-teum din Salzburg, are trecute în fișa sa de creator o *Suită românească*, un ciclu de *Variațiuni pentru violoncel și pian*, pe tema românești, lucrare pe care Viorel Cosma o va programa într-unul dintre concertele viitoare, o colecție de liederuri și coruri pe versuri populare românești și *Suita românească pentru vioară și pian* atît de frumos interpretată de violonista Cristina Anghelescu și pianistul Mihai Ungureanu. Jean Absil (1893—1974), compozitor belgian, este autorul unor *Colinde* (op. 87) pentru trei voci egale, colinde dintre care corul „Carmen Juventus” dirijat de Valentin Gruescu a interpretat nr. 3, 4, 7 din totalul de opt piese cuprinse în ciclu. Compozitorul francez Paul Arma (n. 1905) a creat nu mai puțin de zece lucrări inspirate din folclorul nostru. În cadrul concertelor organizate de Viorel Cosma s-au cîntat *Suita pentru orchestră de cameră* și *Miniaturile* pentru pian. În seara de 6 iunie am mai putut asculta o pagină semnată Paul Arma, *Suita de dansuri pentru flaut și orchestră* în interpretarea flautistei Constanța Bădăluță acompaniată de „Camerata Bucharestini”, dirijor Florin Totan. Karl Haidmayer, ultimul compozitor inclus în program, este, la rîndul său, un împătimit admirator al muzicii românești și autor a peste zece lucrări inspirate din melosul românesc, de la piese pentru pian la ample pagini simfonice. Karl Haidmayer (n. 1933) a vizitat România de două ori, și, în ultimii ani, dedică mereu lucrări ciclului „Vocația universală a folclorului românesc”. Au putut fi ascultate astfel *Concertul pentru violă și orchestră*, *Suita* și acum *Burlesca* pentru orchestră căreia formația „Camerata Bucharestini” condusă de dirijorul Florin Totan i-a dat o interpretare de adevărată ținută artistică.

Ciclu „Vocația universală a folclorului românesc” continuă. Materialul pe care muzicologul Viorel Cosma și-a propus să-l prezinte celor interesați de istoria muzicii românești și de ecourile acestei muzici dincolo de granițele țării se îmbogățește mereu. Acum, după cinci stagioni, această inițiativă și-a dovedit din plin utilitatea, atît prin bogăția informațiilor cu totul noi pe care le cuprinde cît și prin stimularea interesului compozitorilor străini pentru creația populară românească ale cărei frumuseți atrag irezistibil pe orice iubitor de frumos, de autentică valoare. Indiferenț de țara și poporul cărora le aparține.

Cristina SĂRBU

TIMIȘOARA

Festivalul „Timișoara muzicală” 1985

Cea de a X-a ediție a primăverilor muzicale timisorene a cunoscut o extensie considerabilă — concerte simfonice, camerale, recitaluri instrumentale sau vocale, spectacole de operă și balet, gale ale artiștilor de operă, spectacole de muzică și poezie, multă muzică contemporană, toate acestea reunite sub incidenta Anului internațional al muzicii și a majorelor evenimente politice pe care le traversează în acest an țara.

Demarajul în policromia acestor manifestări l-a semnat bagheta vrăjită a lui Marin Constantin și a „Madrigalului” său, pildă de exigent profesionalism,

unanim apreciat pe meridianele muzicii, care a făcut popasuri înmiresmate de boarea școlilor neerlandeze, a celor italiene, franceze și engleze, spre a reveni la o pagină ce pare să esențializeze atribuțiile acestei muzici — *Exultare* de Alessandro Scarlatti. L-am aplaudat pe dirijor și în promenada *Păstrăvului* schubertian prin diferite zone stilistice ale școlilor naționale și cu precădere pentru partiturile lui Ion Hrisofi — evocatoare ale nimbului bizantin — ori reluarea creației lui Miriam Marbe — acei *litual pentru setea pămîntului* atît de evocator pentru dimensiunea spirituală a etniei noastre.

INTEGRALELE CONCERTANTE au avut în actuala ediție o pondere deosebită. Victor Eresko a oferit integrala Rahmaninov — cele patru *Concerte plus Rapsodia pe o temă de Paganini*. După un recital Beethoven puțin relevant ca expresivitate, mai interesant prin finețea disecării articulațiilor formei, *suita Concertelor* ne-a conturat un interpret matur, stăpînind resursele timbrale ale instrumentului, controlînd suveran suflul epic al lucrărilor, balansul neosit între avîntul romantic și nostalgia resemnare, totul prin intermediul cantilenei, care sub degetele sale primește spațializarea cuvenită. Dialogul cu orchestra aflată sub bagheta lui Remus Georgescu a restituit integral tensiunea și frumusețea acestor pagini. Aceiași dirijor ne-a oferit prim-audiția lui D. Bughici *In memoriam*, evidențînd o suită de teme atrăgătoare (p. I), confruntate în partea secundă cu un scherzo încrustat cu conflicte și incleștări, pentru ca în final sinteza să se realizeze sub chipul unei împănite passacalii.

Nikolai Suk a urmat cu integrala *Concertelor* de Beethoven, realizînd — inclusiv prin recitalul care le-a precedat — un moment de vîrf în programul concertelor Festivalului. Temperament incisiv, scăpă-rător ca tehnică, solistul a impresionat în *suita* monumentalelor pagini beethoveniene printr-un deplin acord întru relevarea devenirii Titanului însuși, de la începuturile tributare solarului Mozart și pînă la perorația romantică, interferată de pasiuni mistuitoare, a *Imperialului*. Echilibrul interpretativ a fost realizat prin calitatea Adagiilor, înălțate cu multă tandrețe și delicatețe, descoperindu-ni-l pe Suk liric, meditativul, oniric. Impecabilă, siguranța acompaniamentului lui Petru Oschanitzky care ne-a dezvăluit în deschidere fresca simfonică *Armoniile păcii* de W. G. Berger (p.a.a.), lucrare înălțată prevalent pe orizontala unor contururi de o substanțială densitate polifonică, restructurate în final omofonic, difuzînd imnic mesajul tranșant al lucrării.

Ion Veicu a ținut să omagieze în acest cadru tri-centenarul Bach, oferindu-ne cu binecunoscuta-i prestanță interpretativă, *suita* celor două *Concerte pentru vioară* cît și *Concertul pentru două vioară*, unde l-a invitat drept partener pe un elev al Liceului „Vidu” reintors chiar în acele zile cu un important premiu din Cehoslovacia, Radu Blidar. În același context Petru Oschanitzky a interpretat *Simfonia a II-a „Din inimi”* a lui Ulpiu Vlad (p.a.a.) concepută într-un limbaj modern, cu incisivități structurale de sorginte maramureșană (p. I), limpezite atrăgător în secțiunea secundă, ofrîndă generoasă dedicată Anului internațional al tineretului.

RECITALURILE interpreților timișoreni au interferat numeroasele solii internaționale, operînd străluciri valorice sau reconfirmări oportune. Astfel recitalul de violoncel al Alexandrei Guță a făcut dovada statutului de „primă voce” în context național a acestei interprete dotată cu toate datele necesare unui artist spre a oferi spectatorului mirajul muzicii. A optat pentru Beethoven și Șostakoviici — punct forte al recitalului, succedată în partea secundă de o promenadă ispititoare prin universul lui Haydn, Doru Popovici, V. Jianu, Weber și Popper. Partener stabil, Dragoș Mihăilescu, alături de care a reputat în ultimii ani succese statornice la Roma, Budapesta, U.R.S.S., se confirmă ca un muzician valoros, subtil și sensibil, în a augmenta intențiile solistei.

Sorin Petrescu și-a propus să ne „răsfețe” cu două sonate de mare audiență, aparținînd lui Beethoven

— *Paletica și Appassionata*, cărora le-a adăugat *Șase bagatele și Variațiunile în do*. Deși l-a dezavantajat net „Sala de marmură” — ca acustică și instrument — am desprins nota individuală cu care tânărul pianist integrează dramaturgia beethoveniană structurii sale de un accentuat rafinament liric. În ultimul timp însă, solistul face dovada unor depășiri evidente ale acestui statut. Amploarea frazărilor, percutantele accente din *Sonata op. 57* au confirmat apetitul său spre zona confruntărilor dramatice.

Austriacul Peter Lang ne-a reamintit de un stil interpretativ „pur” cindva preferențial: cel al unei eleganțe ușor exterioare, prețioasă și filigranată. *Concertele nr. 3 și nr. 5* de Mozart au fost interpretate în această manieră lipsită de contrast și dinamism, cu un perlaș impecabil. *Balada lui Horea* de Doru Popovici (p.a.a.) prezentată în continuare de Petru Oschanitzky și basul S. Tapuchievici ne-a relevat capacitatea acestui creator de a intui liniile de forță cele mai adecvate în nobila misiune pe care și-a propus-o, de a cinsti efigiile neamului său. O muzică de factură neoromantică, cu un suflu avîntat, eroic, ce și-a găsit și un interpret apt să le evidențieze.

SOLIILE ITALICE înscrise în Festival au relansat vechi colaborări cu oaspeți statornici la ultimele ediții. Șirul acestora a debutat cu recitalul lui Luigi Ceci, finalizat cu un elevat moment artistic. O incantație latină, prevalent miniaturală, căci același interpret pus în fața *Concertului nr. 1* de Ceaikovski s-a dovedit depășit adesea de anvergură construcției, de necesitatea de a-și ordina planurile dinamice și de contrast. Întregul a fost disociat în fragmente neîncadrate unei gândiri ordonatoare. L-a acompaniat chiar profesorul său, și al celorlalți doi pianiști invitați în Festival, V. Ferrari și G. Valente (care au evoluat mai puțin spectaculos decît în edițiile trecute, într-un medalion Brahms) — dirijorul pianist Michele Marvulli. S-a aplaudat îndelung versiunea dată *Simfoniei a IV-a* de Ceaikovski, energică, captivantă, în spiritul bunelor tradiții.

SIMPOZIONUL MUZICOLOGIC cu tema „Înălțele virtuți morale ale poporului român oglindite în muzică”, s-a înscris ca o manifestare prestigioasă participare națională. Lucrările au fost conduse de Doru Popovici, care dintr-o perspectivă larg umanistă a jalonat cîteva direcții posibile, prin care virtuțile unui popor sînt și trebuie să fie oglindite în arta exponenților săi. A pledat convingător prin cuvînt cit și prin creația sa *Poemul bizantin*, precum și prin *Cîntare străbunilor* de R. Georgescu. *Simfonia a V-a* de P. Bentoiu (fragmente). D. Bughici a insistat cu mereu reînnoite argumente asupra tezei că nu poate exista artă care să nu fie plasată într-un context social și uman delimitat. Universul sonor crescut din Balada Mioriței, ne-a fost punctat cu subtile asocieri în incursiunea susținută de la Brediceanu la C. Petra-Basacopol, de către Alina Mușat Popovici. Semnatarul acestor rînduri a relevat transcedența unor comandamente moral-sociale în cîntul coral, pentru ca Enea Borza să extindă aria investigațiilor asupra ecoului marilor evenimente socio-politice în perimetrul culturii naționale.

CVARTETUL TIMIȘOARA și-a corelat intervenția Tricentenarului Bach, oferind o interesantă versiune, pentru cvartet și orgă, a celui mai important monument contrapunctic al tuturor vremurilor, *Arta fugii*. Prin alăturarea Alexandrei Gușu, membrii cvartetului — I. Fernbach, M. Tătaru, Eva Bloch — au dobîndit un plus de substanță, evidențiată încă de la acest prim concert. Astfel, replica dată sonorității austere ale orgii, a avut o generoasă incandescență lăuntrică. Organistul Victor Dan (Cluj) în urma unor suficiente imprecizii ritmice abia în ultima intervenție a reușit să dezlănțuie toate registrele orgii într-o impresionantă cînstire a geniului bachian.

VOX HUMANA a diversificat manifestările festivalului și în spre formațiile amatoare cu un grad accentuat de profesionalitate, validat în timp. Este vorba despre corul învîtămîntului din Sf. Gheorghe, dirijat de Zsolt Szilagyî cu un repertoriu reprezenta-

tiv pentru o formație care cultivă bucuria muzicii aidoma unei vitale necesități spirituale. Repertoriul prezentat atestă un considerabil orizont stilistic de la creația Renașterii și clasică la cea romantică și a zilelor noastre. Un moment coral împlinit cu acuratețe și dăruire.

SINCRETIC I este numele unei formații timișorene recent înființată, reunind efortul a trei muzicieni — Emil Șein, Sorin Petrescu, Dan Suci, a poetului Marcel Tolcea, sculptorului Ion Marcu și a unui grup de balerini condus de I. Girba. Dinamica spectacolului a cunoscut o curbă expresivă în general bine condusă, care a beneficiat de un excelent suport muzical: *Pastorala* Lianei Alexandra (p.a.a.), *Carnyx* de Șerban Nichifor (p.a.a.) — două lucrări complementare de un remarcabil suflu emoțional, *Sonata a II-a* de Aurel Stroe etc. Toate acestea au servit admirabil ideea reînvierii sincretismului elen, germinind ipostaze demne de aplaudat.

ARS NOVA, ansamblul de muzică contemporană clujean dirijat de Cornel Țăranu, și-a impus prezența prin cîteva remarcabile mostre ale muzicii de avangardă, cultivată cu succes în cetatea transilvană. Programul a fost deschis cu lucrarea lui M. Moldovan *Recitîndu-l pe Blaga* pentru ca apoi amprenta personalității creatoare a lui Cornel Țăranu să fie elocvent subliniată prin două opusuri: *Ofranda II* și cantata *Orfeu*. Scriitura plină de neprevăzut a flautului (Gavril Costea) ori a baritonului (I. Budoiu) mărturisește totuși un traiect ideatic precis conturat. Remarcabilă abundența de efecte insolite solicitate mai tuturor instrumentelor cît și vocii solistului (considerabile extensii ale ambitusului, emisii „albe” etc.), toate acestea constituindu-se într-un model muzical pliat aforistic versului poetic. Atematismul este ferm, nu lipsesc însă extrapolările în ethosuri de vechi obirșii. O scriitură abreviată la esențe, care delimitează clasa, pregnantă originalitate a creatorului. În partea secundă, muzică de avangardă devenită între timp „clasică”, purtînd semnături prestigioase: Ch. Ives, Varèse, Xenakis, Webern. Personalitatea ansamblului include individualități valorice de seamă precum Grigore Pop, Ninuca Oșanu-Pop, I. Gailă, Gh. Lungu etc.

RAIECT însumează cele mai noi căutări ale unor români de avangardă, ale compozitorilor decenii opt, într-un concert-spectacol semnat Sorin Lerescu și prezentat de Nicolae Brînduș și Fred Popovici. Aspirația acestor căutări? „Diagonala compozitor-interpret”, recte un nou modus vivendi care să unifice actul creator cu cel de interpretare, solicitînd masive secțiuni improvizatorice, *Soliloquiul 4* de N. Brînduș se înscrie ca efigie a preocupărilor compozitorului de a grava pe bandă magnetică o chintesență de sensuri, incitație apoi pentru capacitatea de a improviza a soliștilor, pe spirala codului informațional dat. Aspirația acestor compozitori ai deceniului opt este deopotrivă de a-și constitui o recuzită sonoră cu menirea primordială de a contesta vechiul, în favoarea ineditului. Astfel lucrarea lui S. Lerescu *Solo-Multipli* este semnificativă pentru entropia realizată apelînd exclusiv la combinațiile timbrale ale percuției. Fred Popovici în *Introducere în anatomia sunctului III* a propus o dilatare a „atomilor” muzicali, o macroscopare a sunctului la nivelul unei partituri pe care o urmărește cu real interes, Cristian Alex. Petrescu, compozitorul-interpret, a ilustrat o laborioasă fantezie în instrumentarea vocii umane, pentru ca Octavian Nemescu în *Natural-Cultural* să organizeze, la rîndu-i, fondul informațional de bază pe o bandă magnetică peste care auditoriul încetează să mai identifice morfologia inițială. Așadar, sondări ce restructurează însăși optica sub care trebuie asimilat fenomenul muzical azi.

ORESTIA III de Aurel Stroe a însumat poate cea mai așteptată premieră absolută a Festivalului. A realizat-o formația instrumentală compusă din saxo-

fon — cu prelucrarea electronică a sunetului — solist Daniel Kientzy, tenorul Vl. Deveselu, altista Steliana Calos și un grup vocal. Conducerea muzicală, Remus Georgescu. Opera-concert a fost prefăcută de o etalare a disponibilităților instrumentistului francez prin felurite teritorii culturale — portughez, francez, sud-est european — între care *Doux polisson* (p.a.a.) și *Metaksaks* (p.a.) aparținând lui Anatol Vieru.

Evenimentul cel mai semnificativ, reper de rezonanță europeană, audiția *Orestiei III* ne-a delimitat locul de onoare pe care-l ocupă acest creator, pătimas căutător al elementului novator, în a opera generalizări și sintetizări uimitoare, imaginind și reiterind odiseea eroului elen într-o concepție nouă care-i dezvăluie deschiderile spre universalitatea limbajului muzical utilizat, cit și a semnificării profund umane, transformind spectacolul într-o emoționantă pledoarie pentru omenire în acest secol sfârșit de convulsii. Un succes de prestigiu a lui Aurel Stroe, al Festivalului, al Școlii românești!

ULTIMUL SIMFONIC semnat tot Remus Georgescu, a dorit să reunească simbolic ample forțe sonore, sub genericul mesajului de pace, de bucurie și prietenie al *Simfoniei a IX-a* de Beethoven, prefăcută de creația lui M. Moldovan, *Refigurarea primăverii* (p.a.a.) și de o tonifiantă partitură — *Concertul nr. 1* de Mendelssohn Bartholdy, solistă Dana Ciocirlie. Emoționant finalul acesta, cînd în volutele „Ode bucuriei”, perorată de trei coruri, s-a realizat de către Filarmonică închiderea apoteotică a celei de a X-a ediții a Festivalului.

OPERA ROMÂNĂ și-a adus obolul mai modest, reluind spectacole din repertoriul curent. Nu a lipsit totuși inițiativa, ea aparținând noii conduceri, directorii Maria Mărgineanu, materializată în spectacole de muzică și poezie sau ample dialoguri cu „vechea gardă” a fondatorilor instituției, invitîndu-i în spectacole — M. Mavrodin, I. Mare, E. Rotundu — sau sub forma concertelor de arii — Mira Popescu, Lia Macarie. Actualii purtători ai facliei entuziasmului — Rodica Miloia, Ana Stan, Margareta Nica-Popescu, Agnes Contras, Elena Gaja, Marilena Chirici, Nicolae Stan, Gh. Sara, Cs. Airizer și mulți alții au semnat, în spectacole, participări de ținută pe tot parcursul Festivalului. Dintre oaspeți se cuvine reținut numele Ey. Gorohovskaia (U.R.S.S.) și al partenerului său, tenorul Gabriel Năstase, al tenorului Ionel Voineag într-un memorabil spectacol de *Traviata* cu Rodica Miloia cit și al baritonului Ladislau Fogel pentru un impresionant *Rigoletto* sau *Nabucco*.

Baletul *Miorița* semnat de C. Petra Basacopol, în premieră, a însemnat contribuția cea mai substanțială a instituției, care a imaginat un spectacol de mare limpezime în perceperea sensurilor, acestei metafore de străbune mesaje filozofice. Libretul și coregrafia maestrului Ștefan Gheorghe au avut cursivitate, explorînd cu fantezie succesiunea ritmurilor muzicii, pentru dinamizarea unei acțiuni relativ statice, al cărui punct culminant, sub aspectul realizării, îl constituie secvența crimei, excelent rezolvată scenografic de Dumitru Popescu. Distribuția a fost judicioasă gîndită — cuplul liric Rodica Murgu — Ilie Filip găsindu-și pandantul motoric în I. Gîrbă și S. Bătică, cărora li se cuvine adăugată creația Aurorei Caloianu. Păcat că baletul s-a desfășurat pe fondul muzical al unei înregistrări și nu al orchestrei instituției. Muzica acestei frumoase partituri a încheiat impresionantul sir de manifestări derulat pe perioada 5 mai — 2 iunie.

Doru MURGU

TOCCATELE PENTRU ORGA DE J. S. BACH în versiunea organistului Ștefan David au însemnat o sarcină dificilă, gîndindu-ne în primul rînd la varietatea timbrală ce trebuie pusă în aplicare. Chiar dacă resursele instrumentului cu cele aproape 4000

de tuburi și peste 45 de registre nu au fost exploatare în întregime, tonusul baroc s-a reconstituit cu neclarități tehnice manuale în special. Primele două *Toccate*, cea dorică și cea în fa major, apropiate ca factură, au creat baza de evoluție spre marile lucrări de adevărată virtuozitate instrumentală prezentă odată cu *Toccată în do major* urmată de acel tulburător *Adagio*, poate prea cenușiu realizat. Desigur *Toccată în re minor*, cea mai îndrăgită lucrare din creația lui Bach a constituit și punctul maxim al realizării recitalului. *Toccată în mi major* a încheiat ciclul celor cinci lucrări scrise în această formă cu adînci implicații în cîntul instrumental. Mersul vocilor în *Fugi* a fost bine scos în evidență datorită grijii purtate de organist și posibilităților instrumentului, cu multiplele lui combinații sonore.

CONTRIBUȚIA COMPOZITORILOR TIMIȘORENI s-a concretizat într-un concert cameral. Reascultînd *Sonata-poem* de Remus Georgescu, solistă Adriana Popiș și cele *Cinci miniaturi pentru pian* de Ioan Tomi, solist Dragoș Mihăilescu, ne-am convins de reușita inspirației acestor lucrări care ating cote valorice egale în genul fiecăreia. Sava Ilin în *Suita pentru suflători* ne dezvăluie adaptarea la o scriitură ancorată în polifonie, dar mai puțin legată de folclor. Basul Sergiu Tapuchievici, acompaniat de Sorin Petrescu, a impresionat apoi prin tălmăcirea a trei lieduri pe versurile poetului Anghel Dumbrăveanu, seminate Mircea Hoinic. Acestea emană o adîncă sensibilitate și contemplație profundă, potențată de arta cu care Hoinic știe să îmbine sunetele. Ion Crișan ne-a oferit un *Diptic* (p.a.a.) plin de robustețe iar Gh. Costin un cvartet conceput în patru părți, inspirat din folclorul maramureșean, apelînd la o scriitură elevată, cu efecte sonore rafinate.

CORUL FILARMONICII BANATUL dirijat de Diodor Nicoră, ne-a oferit cîteva eșantioane din literatura corală devenită clasică într-o interpretare ce merită toate laudele; păcat însă că în *Suita lirică almană* de N. Ursu și *Haz de necaz* de Gh. Cucu, ușoarele inadvertențe, intonaționale în special, au diminuat actul artistic. În partea a doua, începînd cu *Tara* lui Remus Georgescu și terminînd cu *Parades* de C. Ripă, de o profundă semnificație, corul Filarmonicii a evoluat demonstrînd și de data aceasta valoarea ansamblului. Lucrarea lui Gh. Costin, intitulată *Codrului* ne-a atras îndeosebi atenția și ne-a dovedit încă odată profunda inspirație a muzicianului, buna inițiere în arta compozițională, preîngurîndu-se ca o adevărată speranță în această direcție. Și de data aceasta compozitorul original de pe meleagurile bănățene, Doru Popovici, a fost prezent cu o lucrare de mare anvergură — Cantata *Galaxia memoriei* dedicată eroilor căzuți în lupte, un nou opus ce desigur va intra în repertoriul permanent și în memoria celor ce au asistat la acest festin muzical.

Damian VULPE

CLUJ — NAPOCA

„Boris Godunov” la Opera Română

Reprezentarea „dramei populare muzicale” *Boris Godunov* pe scena clujeană înseamnă, în primul rînd, o împlinire necesară a repertoriului. Valențele educative ale evenimentului stau sub semnul comparației estetice ale operei cu creația lui Dostoievski. Urmînd drama lui Pușkin — și să ne reamintim că,